

УДК 94(477):355.48«1939/1945»+159.953(477)

Пилявець Р.І.

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА: ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І НЕОБХІДНІСТЬ ДЕМІФОЛОГІЗАЦІЇ

На підставі результатів соціологічних опитувань, проведених упродовж останніх років Центром Разумкова, зроблено висновок, що сучасне сприйняття найбільшої трагедії в історії людства – Другої світової війни – та історична пам'ять про неї в українському суспільстві не є чимось всезагальним, спільним і усталеним. Більше того, вона залишається «полем битви», що розколює українське суспільство. Показано, що в основі такого сприйняття суспільством минулої війни та існування різних історичних пам'ятей про неї – боротьба двох непримирених історичних міфологій. Наголошується на необхідності деміфологізації історії війни і зазначається, що у її здійсненні провідна роль належить історикам.

Ключові слова: Друга світова війна, Велика Вітчизняна війна, історична пам'ять, історичний міф, деміфологізація, соціологічні опитування, Центр Разумкова.

Напевне, жодна інша історична подія не залишила такої глибокої рани у пам'яті більшості народів планети і душах людських, як Друга світова війна – війна небувалих масштабів, що розколола світ не тільки просторово-територіально, а й у часі, поділивши його на життя «до» і «після», завершивши одну й започаткувавши іншу історичну епоху. І безумовно, значення її в історії людства непересічне – вона належить до тих доленосних подій, результати і наслідки яких на багато десятиліть наперед визначили майбутнє країн і народів світу, стали відправним пунктом і поштовхом до велетенських континентальних геополітичних змін.

Проте Друга світова війна не лише вкрай важлива подія всесвітнього масштабу. Вона являє собою надзвичайно складне і багатовимірне явище. З одного боку, це найбільша за своїми проявами і наслідками трагедія в історії людства, що завдала великих страждань і горя кожній родині, нації, країні, крізь які вона пройшла, забравши людські життя, роз'єднавши сім'ї, порушивши фізичне і моральне здоров'я людей, зруйнувавши їх домівки і усталений побут. Разом із тим, ставши суворим випробу-

ванням для людей, народів, країн, людства загалом і попри свою тотальну брутальність, вона виявила яскраві приклади людської гідності, стійкості, мужності, відваги, самопожертвування, героїзму, «людяності у нелюдяний час». І, нарешті, минула світова війна – то важливий і завжди вкрай актуальний історичний урок сучасному і майбутньому поколінням.

Чи не найбільший свій чорний і кривавий слід Друга світова війна залишила в Україні. На плаху війни, у вир якої українці потрапили не з власної волі, було покладено неосяжно велику (і яку точно встановити неможливо) кількість людських життів її синів і дочок. За різними підрахунками, Україна в роки війни втратила загиблими і померлими внаслідок бойових дій, окупації, репресій, голоду, епідемій і хвороб від 7 до 10 млн. людей. І це лише прямі безповоротні людські втрати нашої країни. Значно вищими є втрати демографічні. Фахівці припускають, що загальний показник демографічних втрат українців може сягати 13–17 млн. осіб, тобто від чверті до третини (!) усього довоєнного населення України [12, 235; *див. також*: 1; 7; 11; 19; 20; 22; 23; 25].

22 червня в Україні відзначили сумну дату – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни. Цей день, коли 70 років тому Україна опинилася в епіцентрі небувало масштабних та інтенсивних воєнних дій, трагічною сторінкою увійшов у життя мільйонів наших співвітчизників. Війна давно завершилася, але душевні рани, завдані нею, ще остаточно не загоїлися. З кожним роком залишається все менше й менше учасників і свідків тих подій, проте суспільство зберігає пам'ять про всенародну трагедію і людський подвиг. Та на жаль, Друга світова війна, передусім суспільна історична пам'ять про неї, залишається одним з визначальних «полів битви», що розколює українське суспільство. «Лінія фронту» цієї завзятої «битви за пам'ять» проходить через ставлення і відповіді на кілька болючих проблемних питань, передусім таких:

– чи була минула війна Великою Вітчизняною для українського народу (українців та представників багатьох інших націй, всіх, хто вважає Україну своєю Батьківщиною)?

– чи стала спільна перемога у війні з нацистами та їх союзниками Великою Перемогою для України і українців, особливо з погляду їхньої подальшої долі?

– кого в Україні вважати героями війни – воїнів Червоної Армії та учасників радянського руху Опору (партизанів і підпільників) чи вояків УПА й інших формувань українського національно-визвольного руху?

Щодо останнього, слід визнати: всі спроби влади примирити українців – ветеранів, активних учасників війни (з одного боку – УПА, а з іншої – Червоної Армії) були невдалими. Занадто глибокими виявилися душевні й фізичні рани, взаємні упередження, неприязнь, образи. І чи праві ті, хто вважає, що час здатний їх втамувати? Маємо надію, що врешті-решт так і станеться. Проте цей термін (від сьогоднішнього до остаточного взаємопрощення та примирення сторін) може виявитися занадто довгим, насиченим не лише протистоянням і жорсткими суперечками з приводу історичного минулого, а й силовими конфліктами. Адже носіями конфліктогенності, конфронтаційних свідомостей, непримиренних поглядів і пам'ятей є не лише ветерани минулої війни та їх ровесники, тобто люди похилого віку, а й (що більш значимо для сьогоднішнього та майбутнього) їх нащадки: діти, онуки, правнуки, і головне – певні політичні сили як усередині країни, так і поза її межами, що свідомо зіштовхують людей і розколюють суспільство, категорично не сприймаючи, відкидаючи і «викриваючи» погляди й бачення іншої сторони та агресивно нав'язуючи соціуму лише «свою правду».

Такі «зусилля» лише збурюють «противників» і надалі радикалізують суспільство, підривають підстави консолідації української нації, що історично складалася під дією поліетнічних, поліконфесійних, мультикультурних чинників [3, 11]. Безперечно, наявний гострий конфлікт історичних пам'ятей у нашому сучасному соціумі – вкрай небезпечно і деструктивне явище не лише з погляду підтримання громадянської злагоди та стабільності розвитку, а й загалом для існування держави. Він виступає одним із серйозних викликів, чинників розколу, породжує небезпеку для державного суверенітету та територіальної цілісності.

Питання історичної пам'яті про Другу світову війну, її актуальності і значення, сутності, змісту і особливостей, джерел, механізмів і шляхів формування розглядалися багатьма вітчизняними фахівцями, передусім істориками та політологами (зазначимо, що при цьому ми залишаємо поза нашою увагою серйозні

наукові напрацювання вітчизняних філософів) [2–10; 12–17; 21; 22; 24]. Проте ця проблема надто багатовимірною і складною, тому вирішити її теоретично, а особливо на практиці, вкрай важко.

Так, сучасна історична пам'ять про Другу світову війну в українському суспільстві не є чимось всезагальним, спільним і усталеним. Як свідчать результати проведених протягом останніх років соціологічних опитувань (які можна вважати певним дзеркалом і «вимірювачем температури» історичної пам'яті суспільства), історичний період Другої світової війни сприймається всіма віковими групами громадян України з повагою і відчуттям значимості. Разом з тим, незважаючи на процес природної зміни поколінь, який призводить до зменшення емоційної складової в оцінках історичних подій, минула війна все ще залишається тим чинником історичної пам'яті українців, який продовжує розколювати їх політично, ідеологічно і ментально [10; 24, 44].

Для ілюстрації наведемо лише основні результати соціологічних опитувань, проведених Центром політичних та економічних досліджень ім. О. Разумкова напередодні Дня Перемоги упродовж декількох років (2003–2011 рр.) з питань ставлення українців до свята 9 травня та назви минулої війни.

На питання «*Незабаром Україна святкуватиме День Перемоги (9 травня). Визначте, будь ласка, своє ставлення до цього свята*» були отримані такі відповіді (у %) [27;28;29;30;32]:

	квітень 2003	квітень 2007	квітень 2008	квітень 2009	квітень 2010	квітень 2011
Для мене це дійсно велике свято	71,7	72,5	65,3	68,5	74,9	70,0
Для мене це звичайне свято, як інші офіційні свята	21,6	21,8	26,4	21,3	19,2	23,6
Для мене це не свято, а звичайний вихідний день	5,5	4,8	5,8	7,1	4,1	3,8
Для мене це не свято, і я вважаю, що цей день має бути робочим	0,7	0,8	1,1	1,5	0,9	0,9
Важко відповісти	0,5	1,0	1,4	1,6	0,8	1,6

На питання «*З якою назвою війни проти фашизму Ви більш згодні?*» (відразу зауважимо суттєву некоректність у формулюванні питання, а саме вживання терміну «фашизм» замість поняття «нацизм», адже «націонал-соціалізм» і «фашизм» не тотожні поняття – прим. авт.) були отримані такі відповіді (у %) [28; 29; 30; 31; 33]:

	квітень 2003	грудень 2005	квітень 2007	квітень 2009	квітень 2010	квітень 2011
Велика Вітчизняна війна	61,9	56,9	69,8	64,6	69,2	66,2
Друга світова війна	26,9	31,0	23,3	26,2	24,7	28,6
Німецько-радянська війна	5,2	5,4	2,8	5,2	2,2	2,1
Інше	0,2	0,9	0,4	0,3		
Важко відповісти	5,8	5,9	3,8			2,8

Ми можемо констатувати, що зберігається досить стале ставлення до Дня Перемоги як до великого народного свята. Проте тут є значні регіональні відмінності. Так, за результатами соціологічного опитування, проведеного у квітні 2007 р., у Західному регіоні України День Перемоги великим святом вважали менше половини опитаних (43,3%), а майже кожен п'ятий (19,3%) не вважав цей день святом [29].

А от що стосується назви війни, то тут в цілому по країні до двох третин опитаних підтримує назву «Велика Вітчизняна війна» і понад чверть схильні називати її «Другою світовою». І знову суттєві розбіжності між Заходом і Сходом. На Заході прихильників назви «Друга світова війна» значно більший відсоток, ніж в цілому по Україні. Так, у 2009 р. в Західному регіоні їх було майже стільки ж (39,0%), як і прихильників назви «Велика Вітчизняна війна» (39,5%).

Попри це необхідно зауважити, що постановка останнього питання (щодо назви війни) ігнорує цілком очевидне з погляду історичної науки. Між назвами «Друга світова війна» і «Велика Вітчизняна війна», на наш погляд, немає антагонізму, адже це не зовсім тотожні явища. Світова спільнота з Другою світовою

війною ототожнює воєнні події, які розпочалися в Європі нападом Німеччини на Польщу 1 вересня 1939 р. і закінчилися підписанням Японією акту беззастережної капітуляції 2 вересня 1945 р. А воєнне зіткнення між Німеччиною та СРСР відбувалося в межах цієї війни і в країнах Заходу визначається по-різному: «воєнні дії на Східному фронті» (у Великобританії, США та інших англосовітських країнах), «німецько-радянська війна», «Східний (або Руський) похід» (в історіографії сучасної Німеччини). Воно розпочалося 22 червня 1941 р. вторгненням військ Третього Рейху та його європейських союзників на територію Радянського Союзу і завершилося 8 (9) травня 1945 р. офіційним визнанням з боку німецького військового командування своєї поразки. Вже після її завершення в СРСР за цією війною закріпилася офіційна назва «Велика Вітчизняна війна радянського народу 1941–1945 років». Щоправда, до неї ще долучили так званий «особливий період» – воєнні дії Радянської Армії проти Квантунської армії японських військ в Маньчжурії та Кореї (9 серпня – 2 вересня 1945 року).

В Україні ніхто не заперечує, що це була велика війна, проте тривають запеклі суперечки (переважно не наукові, а політичні чи ідеологічні), чи була ця війна справді вітчизняною для українського народу. Але хто б і як не ставився до неї, по суті, ця війна була визвольною війною Радянського Союзу проти навали нацистської Німеччини та її союзників. І, безумовно, її слід розглядати як найвагомішу складову Другої світової війни.

Про суперечливість і контроверсійність історичної пам'яті українців про Другу світову війну, на що ми вже звертали увагу, яскраво свідчить їх ставлення до ідеї примирення ветеранів ОУН-УПА та Радянської Армії. Сприйняття громадянами України такої ініціативи вкрай неоднозначне. За результатами цього річного опитування така ідея має прихильників (34,6%) менше, ніж противників (37,2%). Ще понад чверть опитаних поставилися до цієї ініціативи байдуже або не змогли відповісти на питання (відповідно 13,9% і 14,3%). При цьому ідея примирення ветеранів радянської та німецької армій знайшла більше прихильників (38,1%), ніж противників (31,7%) [26; 33]. І цей факт нашою думкою, він віддзеркалює минулу реальність: у

роки тієї війни точилася не менш кривава та ще більш трагічна братовбивча, по суті, громадянська війна. На превеликий жаль, вона продовжується як «холодна» війна і в наш час, лише в інших вимірах – у боротьбі непримиренних історичних пам'ятей, свідомостей, ідеологічних і політичних засад.

Фактично, як показує сегмент пам'яті саме про цей історичний період, національної пам'яті (в розумінні її як історичної пам'яті не лише титульного етносу, а нації як усього народу країни) в Україні не існує. Досить суттєвими виявилися регіональні й ідеологічні відмінності, що стали чинниками існування різних, підчас протилежних і суперечливих концептуальних поглядів і моделей історичної пам'яті. З цього випливає незаперечний висновок: формування української нації як єдиної спільноти Української держави, як політичної нації не завершене – процес творення української нації триває, причому відбувається це не зовсім природно, дуже важко і хворобливо.

Пересічному громадянину важко досягнути ті глибинні процеси, які є чинниками і рушіями боротьби за пам'ять. Проте він свідомо (на основі власних переконань, світосприйняття та досвіду, досвіду своїх батьків, родичів, певної спільноти) чи підсвідомо обирає для себе ту чи іншу позицію. Йому невідомо, а то й неважливо, що фактично між собою змагаються не стільки дві правди, скільки два міфи. З цього приводу слід прислухатися до міркувань українського історика Олександра Зайцева. Він зазначає, що боротьба, яка точиться в Україні за колективну пам'ять, – це, по суті, змагання двох міфів: радянського міфу «Великої Вітчизняної війни» і українського національного міфу «боротьби за волю і незалежність», центральне місце в якому посідає ОУН-УПА. І пам'ять про війну є лише одним з полів битви двох історичних міфологій: української національно-державницької в консервативній, ліберальній та інтегрально-націоналістичній версіях, та проросійської з радянським, слов'янсько-православним і євразійським різновидами [13].

Разом з тим підкреслюється, що міф не тотожний фальсифікації історії. Ті, хто його продукує й поширює, можуть щиро прагнути історичної правди. Проте їхня «правда» є «правдою» тільки для певної спільноти і її цінність вбачають не у відповідності фак-

там, а у здатності підтримувати існування спільноти й мобілізувати її на спільні дії.

При цьому обидві сторони, прибічники й симпатки кожного з міфів ідеалізують «своїх» і «викривають», а то й демонізують «чужих» за допомогою як дійсних історичних фактів, так і вигаданих, або відповідним трактуванням цих фактів. Для творців і поширювачів міфів питання об'єктивності і слідування історичним фактам другорядне. Воно важливе лише тією мірою, наскільки ці факти сприяють зміцненню їхнього міфу. Якщо ті або інші факти не вписуються в конструкцію міфу, якщо вони сприймаються як загроза його руйнації, то, незважаючи на їхню відповідність історичній правді, вони рішуче і безапеляційно відкидаються (замовчуються, перекручуються, заперечуються, оголошуються фальсифікацією).

Звичайно, слід мати на увазі те, що формувалися ці міфи різними (різноаговими) суб'єктами – радянський міф створювався централізовано потужною пропагандистською машиною держави, а український націоналістичний – розрізненими, іноді конфліктуючими між собою, емігрантськими колами та їх інституціями. Отже, і можливості впливу на суспільство, на пересічних громадян були зовсім різними.

Разом з тим зазначимо, що обидва міфи, незважаючи на їх кардинальну ідеологічну відмінність один від одного, по суті подібні – вони являють собою суміш правди, напівправди і неправди. А тому вони не можуть і ніколи не будуть повною мірою сприйматися і поділятися усім суспільством країни. Міф залишається лише міфом, якщо він суперечить реальним фактам минулого. А значить, це тимчасове явище, і рано чи пізно будь-який міф буде розвіяний судом історії.

Знову ж таки, поділяючи думку О. Зайцева, зауважимо: офіційні проекти формування історичної пам'яті в Україні за всі минулі роки незалежності не виходили за межі історичної міфології, намагаючись поєднати міфи, які є, по суті, несумісними. «Вихід можливий лише у принциповій деміфологізації історії війни. Суперечки про те, кому слід ставити пам'ятники, а кого таврувати ганьбою, повинні поступитися спробам зрозуміти глибинні мотиви вчинків людей минулого, які не вклада-

ються у прокрустове ложе героїко-романтичних інтерпретацій» [13].

Схожу думку висловив відомий український правознавець Є. Захаров: «Примирення історичних пам'ятей необхідне Україні, без нього неможливо створити єдину політичну націю та забезпечити суспільний поступ. Різні частини України мають зруйнувати міти, зрозуміти одна одну й визнати право інших частин шанувати свої святині і своїх героїв» [14]. Окрім того, він звертає увагу ще на один важливий аспект – обов'язок політиків, вчених, інтелектуалів бути незаангажованими і дотримуватися історичної правди: «Але одна річ – масова свідомість, яку не можна і не треба змінювати примусово, і зовсім інша – свідомість інтелектуалів, які зобов'язані називати речі своїми іменами й відрізнити правду від брехні, а облудну мітотворчість від шанування святинь» [14].

На наш погляд, така позиція – по-перше, дійсно чесна, по-друге, наукова і, по-третє, – конструктивна. Нашому історичному товариству не слід на заміну старих розвіяних часом історичних міфів створювати нові, підбираючи, підганяючи і підтасовуючи під них відомі (і тим більше – вигадані) факти та виправдовуючи це якоюсь вищою доцільністю. Наше призначення і наша мета – у слідуванні історичній правді, а якщо бути більш точним – у послідовному і незворотному шляху до *встановлення історичної істини*. Висловлю думку, яку повністю поділяю: історик повинен шукати не так правду (бо правда може бути не одна, і ці правди іноді суперечать одна одній), як істину. А істина, під яким кутом зору ти на неї не дивись, – одна-єдина. Вона не завжди красива, солодка і приємна, часом буває з присмаком гіркоти, приземленою, навіть шокуючою і жорстокою, але вона *дійсна*.

Отже, на наш погляд, неодмінною умовою наукової діяльності і одночасно вкрай важливим завданням кожного історика та фахівця, що торкається питань історії і проблем історичної пам'яті, є те, щоб шукаючи, встановлюючи і висвітлюючи факти про події минулого, бути об'єктивним і незаангажованим, максимально послідовним і незалежним від політичної кон'юнктури та уподобань, давати подіям минулого науково обґрунтовані,

чіткі, але разом з тим зважені оцінки і толерантні пояснення з урахуванням усіх чинників, які мали вплив на досліджувані події, явища і факти.

Треба завжди мати на увазі: історична наука, доробки істориків, особливо ті з них, що стосуються найбільш важливих, вузлових суспільних подій і явищ вітчизняної і світової історії, значною мірою впливають на свідомість та історичну пам'ять особи, соціальних груп, суспільства в цілому, зрештою, на формування офіційної пам'яті (яку плекають державні мужі з метою єднання нації, суспільної злагоди, зміцнення влади та підвищення авторитету держави і ролі країни на міжнародній арені) і, головне, національної пам'яті усього народу країни. А пам'ять про Другу світову і Велику Вітчизняну війну – це для нас, українців, всіх громадян України, один з наріжних каменів нашої історичної та національної пам'яті.

Список використаних джерел

1. Безсмертя. Книга Пам'яті України. 1941–1945 / Гол. ред. колегія (голова І. Герасимов, заст. голови І. Муковський і П. Панченко, відп. секр. Р. Вишневецький). – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга пам'яті України», 2000. – 944 с., іл.

2. *Веденєв Д., Лисенко О.* До проблеми формування наукової концепції історії України періоду Другої світової війни. – Режим доступу: <http://www.memo.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/804/19.doc>

3. *Веденєв Д., Лисенко О.* Україна у Другій світовій війні: деякі питання теорії, методології й суспільних рефлексій // Український історичний журнал. – 2010. – № 3. – С. 4–30.

4. *В'ятрович В.* Велика нічя // Українська правда. – 2009. – 4 листопада. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2009/11/4/4289586/>

5. *В'ятрович В.* Українська Друга світова (в кольорі) // Дзеркало тижня. – 2009. – 29 серпня. – Режим доступу: <http://dt.ua/articles/57763>

6. *Грабовський С.* Велика Вітчизняна: міф і реальність. // Сучасність. – 2001. – № 7–8. – С. 102–117.

7. *Грабовський С.* Друга світова: вселюдський і український вимір // Сучасність. – 2005. – № 9. – С. 47–63.

8. *Гриневиц В.* Історія другої світової війни у сучасній історіографії та політичній боротьбі // Український гуманітарний огляд. Вип. 11. – Критика, 2005. – С. 9–29.

9. *Гриневич В.* Міт війни та війна мітів // *Критика*. – 2005. – № 5. – С. 2–8.

10. *Гриневич В.* Расколотая память: Вторая мировая война в историческом сознании украинского общества // *Неприкосновенный запас*. – 2005. – № 2–3 (40–41). – С. 218–227.

11. *Гунчак Т.* Втрати українців під час Другої світової війни // *Сучасність*. – 1992. – № 7. – С. 32–37.

12. Друга світова війна в історичній пам'яті України (За матеріалами Українського інституту національної пам'яті) / [Упорядники: Л. Герасименко, Р. Пилявець]. – Київ-Ніжин: Вид. ПП Лисенко М.М., 2010. – 247 с. + 22 с. іл.

13. *Зайцев О.* Війна міфів про війну в сучасній Україні. – Режим доступу: <http://ww2-historicalmemory.org.ua/docs/ukr/Zaitsev.doc>

14. *Захаров Євген.* Конфлікт пам'ятей // *Критика*. – 2007. – № 5. – Режим доступу: http://archive.org.ua/archive/2007-06-21/krytyka.kiev.ua/articles/s.6_5_2007.html

15. Історична пам'ять як поле змагань за ідентичність: матеріали «круглого столу» / Національний ін-т стратегічних досліджень; Ю. Зерний (заг. ред.). – К.: НІСД, 2008. – 68 с.

16. *Коваль М.* 1941-й рік. Проблеми історичної пам'яті // *Український історичний журнал*. – 2001. – № 3. – С. 69–91.

17. *Коваль М.* Друга світова війна та історична пам'ять // *Український історичний журнал*. – 2000. – № 3. – С. 3–21; №4. – С. 37–42.

18. *Коваль М.* Друга світова і Велика Вітчизняна війни та сьогодні. Роздуми історика // *Український історичний журнал*. – 1995. – № 3. – С. 3–22.

19. *Коваль М.* Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939 – 1945 рр.). – К.: Альтернативи, 1999. – 336 с.

20. *Король В.* Військові втрати народів СРСР у роки Великої Вітчизняної війни (1941 – 1945 рр.) // *Історія в школі*. – 2000. – № 5–6. – С. 20–26.

21. *Лисенко О.* Друга світова війна як предмет наукових досліджень та феномен історичної пам'яті // *УІЖ*. – 2004. – № 5. – С. 3–16.

22. *Лисенко О.* Підсумки Другої світової війни для України і проблеми історичної пам'яті // *Політика і час*. – 2007. – № 6. – С. 30–34.

23. *Муковський І., Лисенко О.* Звитяга і жертвовність: Українці на фронтах Другої світової війни / За ред. В.Д. Конашевича. – К. Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 1997. – 563 с.

24. *Симоненко І.* Друга світова війна в історичній пам'яті українського народу // *Стратегічні пріоритети*. – 2008. – № 4 (9). – С. 44–54.

25. Чернега П. Український народ у Другій світовій війні: новий погляд на проблему // Історія в школі. – 2000. – № 5–6. – С. 5–9.

(26–33 – результати соціологічних опитувань)

26. Соціологічне опитування. 70% українців вважають День Перемоги великим святом. Цікава соціологія / Українська правда. – 2011. – 29 квітня. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/2011/04/29/37267/>

27. Соціологічне опитування. Визначте своє ставлення до свята 9 травня (динаміка, 2003–2010) / Центр Разумкова. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/journal.php/files/category_journal/poll.php?poll_id=78

28. Соціологічне опитування. Українці вважають День Перемоги великим святом. 7 травня 2010 р. / Центр Разумкова. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/journal.php/files/category_journal/news.php?news_id=336

29. Соціологічне опитування. Українці вважають День Перемоги дійсно великим святом. 08 травня 2007 р. / Центр Разумкова. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/journal.php/files/category_journal/news.php?news_id=34

30. Соціологічне опитування. Українці вважають День Перемоги дійсно великим святом. 29 квітня 2011 р. / Центр Разумкова. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=371

31. Соціологічне опитування. З якою назвою війни проти фашизму Ви більш згодні? / Центр Разумкова. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=286

32. Соціологічні опитування (2005–2011). 9 травня / Центр Разумкова. – Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua/ukr/tag.php?t=135>

33. Соціологічне опитування / Центр Разумкова. – Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua/upload/9travnia2011.doc>

Пилявец Р.И. Вторая мировая война: историческая память и необходимость демифологизации

На основании результатов социологических опросов, проведенных на протяжении последних лет Центром Разумкова, сделан вывод, что современное восприятие самой большой трагедии в истории человечества – Второй мировой войны – и историческая память о ней в украинском обществе не является чем-то всеобщим и устоявшимся. Более того, она остается «полем битвы», которая раскалывает украинское общество. Показано, что в основе такого восприятия обществом прошлой войны и существования разных исторических памятей о ней – борьба двух непримиримых исторических мифологий. Подчеркивается

необходимость демифологизации истории войны и отмечается, что в её осуществлении ведущая роль принадлежит историкам.

Ключевые слова: Вторая мировая война, Великая Отечественная война, историческая память, исторический миф, демифологизация, социологические опросы, Центр Разумкова.

Pylyavets, R.I. The World War II: historical memory and the need for demythologizing

On the basis of results of the sociological questioning, conducted during the last years Center of Razumkov, drawn conclusion, that modern perception of most tragedy at history of humanity – World War II – and historical memory about it in Ukrainian society is not something universal, general and withstand. Moreover, it remains a «battleground», which divides Ukrainian society. It is shown that the basis of the public perception of the last war and the existence of different historical memories of her it is a struggle between two irreconcilable historical mythologies. It emphasizes the need demythologizing history of the war, and notes that in its implementation leading role belongs to the historians.

Keywords: World War II, Great Patriotic war, historical memory, historical myth, demythologizing, sociological questioning, Center of Razumkov